

Kyrkomötet Ekonomiutskottets betänkande 2023:4

Utredning kring fördelning av ekonomiska resurser

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2023:83.

I motionen föreslås att kyrkostyrelsen ska utreda hur ekonomiska resurser ska fördelas inom Svenska kyrkan så att församlingar och pastorat inte ska drabbas ekonomiskt om intäkterna från skogsbruket minskar.

Utskottet menar att utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk bland annat ska utreda hur ett ekologiskt och ekonomiskt hållbart skogsbruk säkerställs. Prästlönetillgångarna innehåller även andra inkomstkällor utöver skogsbruket samt att Svenska kyrkans utjämningsystem kompenserar för minskade intäkter.

Utskottet föreslår att kyrkomötet ska avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2023:83.

Motionens förslag

Motion 2023:83 av Åsa Rehdell och Monica Johansson, Fördelningen av ekonomiska resurser

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur ekonomiska resurser ska fördelas inom Svenska kyrkan för att församlingar och pastorat vars intäkter från prästlönetillgångarna överstiger 2 procent av deras totala årliga intäkter, inte ska drabbas ekonomiskt om intäkterna från skogsbruket minskar.

Bakgrund

Lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan

I lagens 9 § finns bestämmelser om den kyrkliga egendomen.

Prästlönefastigheter och prästlönefonder (prästlönetillgångar) har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Endast avkastningen får användas för ändamålet.

Prästlönetillgångarna skall förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga förmögenheter. Regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen.

Förmögenheten skall vara placerad på ett godtagbart sätt.

Kyrkoordningen

Kyrkoordningens 46 kap. behandlar frågor om prästlönetillgångar och annan ändamålsbestämd egendom. Där sägs i 1 § att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. I 2 § regleras att stiftens ska förvalta prästlönetillgångarna, men att församlingarna – eller, i förekommande fall, pastoraten – har andelar i avkastningen av prästlönetillgångarna.

I 3 § sägs att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska ske så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga totalavkastning. Tillgångarna ska förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar.

Bestämmelser om fördelningen av den nettovinst som uppkommer i förvaltningen finns i 4 och 5 §§.

4 § Utgifterna för stiftets förvaltning av prästlönetillgångarna ska betalas med inkomsterna från denna förvaltning.

Nettovinsten på förvaltningen av prästlönefastigheterna utgörs av vad som återstår av vinsten från den samlade förvaltningen av denna egendom efter det att stiftet har avsatt de medel som behövs för förvaltningen av egendomen. Nettovinsten av prästlönefondens förvaltning utgörs av avkastningen under räkenskapsåret minskad med det belopp som enligt 11 § har avsatts för att säkra fondkapitalet mot inflationen. (SvKB 2016:1)

5 § Den nettovinst som uppkommer vid förvaltningen av prästlönetillgångarna och som tillkommer församlingarna ska stiftet fördela på dessa i förhållande till deras andelar i prästlönetillgångarna.

Stiftet får dock av vinsten behålla de medel som behövs för förvaltningen.

Samtidigt som vinstmedel betalas ut till församlingarna ska stiftet till den nationella nivån betala ett lika stort belopp. (SvKB 2016:1).

Ytterligare en värdesäkring av prästlönetillgångarna görs genom att reavinster som uppstår i samband med försäljning av prästlönefastigheter tillförs prästlönefondens grundkapital.

10 § Om en prästlönefastighet säljs eller exproprieras, om en naturtillgång upplåts eller något annat liknande görs i fråga om fastigheten, ska ersättningen för detta tillföras stiftets prästlönefond.

11 § Varje år ska ett belopp motsvarande prästlönefondens värdeminskning på grund av inflationen avsättas från fondens avkastning till kapitalet.

Prästlönetillgångarna som en del av utjämningsystemet

Inkomstutjämningsen inom kyrkan är femtioprocentig och den består av två delar.

Den ena delen är utdelningen från prästlönetillgångarna, där andelsägande församlingar får avstå 50 procent av utdelningen till förmån för utjämningsystemet. Den andra halvan betalas in till nationell nivå och finansierar bidragen till stiftens.

Den andra delen är den inkomstutjämningsen som sker mellan församlingar och pastorat och som bygger på medlemmarnas skattekraft. I denna del av inkomstutjämningsen görs avräkning för denna i samband med att kyrkoavgiften betalas ut till enheterna varje månad. Prästlönetillgångarnas del av inkomstutjämningsen omsätter cirka 250 miljoner kronor per år, medan inkomstutjämningsen som styrs av medlemmarnas skattekraft omsätter 467 miljoner kronor 2023.

Dessa två inkomstutjämningsen i systemet kan grovt sägas verka åt olika håll. Vid inkomstutjämningsen som bygger på skattekraft är det främst Stockholmsförsamlingar

som bidrar in i systemet, medan det främst är församlingar i mer glesbefolkade områden som har andelar i prästlönetillgångarna och som därmed bidrar till den delen av inkomstutjämnningen.

Kyrkomötets tidigare behandling av frågan

Frågor rörande prästlönetillgångarna har, utifrån flera olika aspekter, behandlats vid en rad kyrkomöten. Det som refereras till nedan avser tillfällen när frågan har tagits upp från utgångspunkter som ligger nära det som den föreliggande motionen avser.

Kyrkomötet 2014

Vid kyrkomötet 2014 behandlade ekonomi- och egendomsutskottet i sitt betänkande Fördelning av vinsten från prästlönetillgångarna (EE 2014:2) två motioner (2014:8 och 2014:33).

I motion 2014:8 föreslogs att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att återkomma med förslag till ändringar i kyrkoordningen som skulle göra det möjligt för stiftet att fördela vinsten från prästlönetillgångarna ”på ett rättvisare sätt”. Beträffande denna motion konstaterade utskottet att den utdelning som stiftet varje år gör till församlingar och pastorat beräknas efter lagskyddade andelstal som varje församling har. Dessa andelstal, sade utskottet, kan endast ändras av Kammarkollegiet efter särskild prövning. Mot denna bakgrund föreslog utskottet att motionen skulle avslås. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

I motion 2014:33 föreslogs att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att se över regelverket för utjämnningssystemet ”för att optimera avkastningen från prästlönetillgångarna”. Utskottet hade vid tidpunkten fått kunskap om att kyrkostyrelsen hade tillsatt en utredning i vars uppgift ingick att göra en översyn av Svenska kyrkans utjämnningssystem. I utredningen hade också inkluderats den särskilda utjämningsavgiften ”som utgör den del av utdelningen från prästlönetillgångarna som tillfaller utjämnningssystemet”. Mot bakgrund av detta menade utskottet att det skulle vara olämpligt att ge kyrkostyrelsen ett särskilt utredningsuppdrag. Av den anledningen föreslog utskottet avslag på motionen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Kyrkomötet 2015

Vid 2015 års kyrkomöte behandlade ekonomi- och egendomsutskottet i sitt betänkande Ökad återföring av ekonomiska resurser till församlingarna via prästlönetillgångarna (EE 2015:2) en motion (2015:74) där motionären föreslog att kyrkomötet skulle uppdraga till kyrkostyrelsen att föreslå en ändring i kyrkoordningen avseende den procentuella fördelningen av prästlönetillgångarna så att en större andel skulle återföras till berörda församlingar och pastorat. I sina överväganden konstaterade utskottet att församlingarnas fastställda andelar i avkastningen från prästlönetillgångarna kraftigt varierade. Som ett exempel nämndes att det i Stockholms stift fanns församlingar som saknade andelar i avkastningen. Samtidigt, sade utskottet, var det församlingarna i Stockholms stift som i hög utsträckning bidrog till utjämnningssystemet via en omfördelning av kyrkoavgiften. Ett bifall till motionärens förslag skulle, menade utskottet, således riskera att leda till att den ekonomiska solidariteten mellan enheterna inom Svenska kyrkan minskade. Utskottet hänvisade också till förslagen i utredningen (SKU 2015:1) Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämnningssystem. Av dessa skäl föreslog utskottet avslag på motionen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Kyrkomötet 2021

Vid 2021 års kyrkomöte behandlade ekonomiutskottet den från år 2020 bordlagda motionen 2020:20 Prästlönetillgångarnas avkastning och utdelning i sitt betänkande E 2021:05. Motionären föreslog en översyn av bestämmelserna kring värdesäkring av prästlönetillgångarna i syfte att ge mer utdelning till stift och församlingar.

Utskottet menade att detta var en komplicerad fråga där det kan finnas olika meningar i enskilda frågor, eftersom det till komplexiteten också hör att det som är bäst för kyrkan i stort, inte alltid kommer att uppfattas som det bästa beslutet för den lokala församlingen eller pastoratet.

Därutöver påtalade utskottet det som ekonomi- och egendomsutskottets ovan nämnda betänkande EE 2015:2 särskilt belyste, kring riskerna för att den ekonomiska solidariteten mellan enheterna i Svenska kyrkan skulle kunna minska. Som systemet nu är utformat, bygger det på ett historiskt förankrat delägarskap och eventuella förändringar måste därför, enligt utskottet, göras med stor försiktighet. Utskottet menade även att det kan uppstå svårigheter om det ska ske förändringar i en verksamhet som är lagreglerad. Utskottet föreslog mot bakgrund av detta att motionen skulle avslås vilket även blev kyrkomötets beslut.

Prästlönetillgångarnas ekonomiska utveckling

De fem senaste åren har prästlönetillgångarna i genomsnitt delat ut cirka 493 miljoner kronor varje år. Enstaka händelser såsom stormar och skogsbränder men även börssvängningar påverkar utdelningen liksom år med kraftig inflation, men generellt sett försöker stiftet hålla en så jämn utdelning som möjligt mellan åren för att denna intäkt ska vara transparent och förutsägbar för församlingar och pastorat. Detta sker genom en balansering av vinstmedel mellan åren.

Det regelverk som finns kring värdesäkring av fondmedel och vid försäljning av prästlönefastigheter innebär årliga tvingande avsättningar, se raden Kapitalisering i tabellen nedan, vilket minskar de utdelningsbara vinstmedlen i syfte att garantera kapitalet.

I snitt har skogsförvaltningen stått för 67 procent av de totala verksamhetsintäkterna i prästlönetillgångarnas förvaltning under femårsperioden. Skogsförvaltningens andel av resultatet har under femårsperioden varierat mellan 53 procent och 71 procent medan fondförvaltningens andel varierat mellan 12 procent och 34 procent.

Nedan visas en tabell över prästlönetillgångarnas resultat de senaste fem åren samt hur de olika näringsgrenarna genererat resultatet.

Miljoner kronor	2018	2019	2020	2021	2022
+ Årets resultat	595	828	730	1230	885
<i>Varav skog</i>	418	438	452	715	608
<i>Varav jord</i>	132	141	179	207	206
<i>Varav fond</i>	85	283	119	342	103
<i>Varav finansiella poster & skatt</i>	-40	-34	-20	-34	-32
- Kapitaliseringar	-133	-214	-264	-588	-598
+/- lanspråktagande av/Avsättning till balanserade vinstmedel	-12	-144	60	-54	147
= Utdelning (sker året efter)	450	470	526	588	434

Den under 2023 påbörjade utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk (skogsutredningen) har i sitt uppdrag att undersöka hur Svenska kyrkan kan säkerställa en så ekologisk, ekonomisk, social samt andlig och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt där aspekter som mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimat ska förtydligas. Utredningen ska återkomma med förslag på nödvändiga förändringar i kyrkoordningen.

Utredningen ska leda till ett förändrat ställningstagande eller agerande från Svenska kyrkan för att bidra till att möta utmaningarna i klimatkrisen och hotet mot den biologiska mångfalden samt bidra till att säkerställa Svenska kyrkans långsiktiga finansiering. Bland annat ska frågor om värdesäkring och konsolidering särskilt belysas. Utredningen beräknas slutrapporteras till kyrkomötet tidigast 2024.

Ekonomi i församlingar och pastorat

Kyrkostyrelsen samlar årligen in ekonomiska uppgifter från de ekonomiska enheterna inom Svenska kyrkan, Ekonomisk redogörelse. Uppgifterna utgör underlag för analyser, utredningar, strategiska beslut och förslag till kyrkomötet kring hur den nationella nivåns resurser ska användas på ett sådant sätt att det skapar mervärde i hela trosamfundet och på så sätt genererar ekonomiskt utrymme för församlingar och pastorat att bedriva den grundläggande uppgiften.

De senaste fyra åren har församlingar och pastorat genererat ett överskott om totalt cirka sex miljarder kronor. Fyra miljarder av detta överskott genererades under pandemin, år 2020 och 2021, vilket förklaras med att stora delar av verksamheten tvingades stänga ner eller bedrivas på annat sätt vilket drog ner kostnaderna.

Nedan visas en tabell över den lokala nivåns aggregerade resultat för åren 2019–2022.

Resultaträkning	2022	2021	2020	2019
<i>Intäkter Mdkr</i>				
Kyrkoavgifter	13,9	13,9	14,0	14,3
Begravningsavgift	5,8	5,5	5,2	5,0
Ekonomisk utjämning	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Utdelning från prästlönetillgångar	0,3	0,3	0,2	0,2
Erhållna bidrag och gåvor	1,5	1,5	1,5	1,5
Nettoomsättning	1,3	1,2	1,2	1,4
Övriga verksamhetsintäkter	0,2	0,4	0,3	0,3
Summa intäkter	22,0	21,8	21,5	21,7
<i>Kostnader</i>				
Övriga externa kostnader	-7,6	-7	-6,8	-7,2
Personalkostnader	-12,7	-12,4	-11,8	-12,4
Av- och nedskrivningar	-1,4	-1,3	-1,3	-1,3
Summa kostnader	-21,6	-20,7	-19,9	-20,9
Verksamhetens resultat	0,4	1,1	1,6	0,8
Finansiella poster	0,3	0,8	0,5	0,5
Årets resultat	0,7	1,9	2,1	1,3

Församlingarnas och pastoratens intäkter från prästlönetillgångarna 2022

Variationen är stor mellan Svenska kyrkans församlingar och pastorat kring hur stor andel av intäkterna som härrör från utdelning från prästlönetillgångarna. Cirka en tredjedel (193 enheter) hade år 2022 en utdelning som översteg två procent av verksamhetens intäkter. Antalet enheter med intäkter från prästlönetillgångarna överstigande två procent av *totala* intäkter (inklusive finansiella intäkter) var något lägre, 191 enheter.

Det fanns år 2022 34 enheter som helt saknade andelar, de flesta inom Stockholms stift, och det största belopp som utdelades till en enskild enhet var nio miljoner kronor.

Hjälpmedel för strategiska beslut

Svenska kyrkans nationella nivå tillhandahåller och utvecklar löpande verktyg för att underlätta för församlingar, pastorat och stift att ta det lokala strategiska ekonomiska ansvaret i enlighet med kyrkoordningens bestämmelser. Några exempel är visualiseringsverktyget VisA, där varje enhets ekonomi och verksamhet redovisas för de senaste tio åren och där jämförelser kring verksamhetens och ekonomins utveckling mellan olika enheter kan tas fram.

Andra väsentliga verktyg är den avgiftssimuleringsmall som uppdateras ett flertal gånger per år, där man lokalt kan simulera kyrkoavgiftens och den ekonomiska utjämnings utveckling i upp till 15 år. Denna mall kan även användas för att göra långsiktiga likviditetsbedömningar och belysa ekonomiska konsekvenser av investeringsbeslut, personalförändringar med mera.

Även andra mallar och blanketter har tagits fram för att underlätta för kyrkoråd och stiftsstyrelser att ta de beslut som är nödvändiga för en långsiktigt hållbar ekonomi.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2023:83.

Utskottet konstaterar att motionen bygger på ett antagande om minskade skogsintäkter från prästlönetillgångarnas förvaltning. Utskottet vill dock påpeka att prästlönetillgångarnas förvaltning även inbegriper förvaltning av jord och fondförvaltning. Det finns av den anledningen idag inget skäl att anta att den totala avkastningen från prästlönetillgångarna skulle minska. De kapitaliseringskrav som finns för prästlönetillgångarna säkerställer att kapitalet inte urholkas på sikt.

Utskottet menar att dagens befintliga utjämningsystem bland annat har som uppgift att kompensera församlingar och pastorat för minskade intäkter. Därutöver har den pågående skogsutredningen bland annat ett uppdrag att undersöka hur Svenska kyrkan kan säkerställa en såväl ekologiskt som ekonomiskt hållbar skogsförvaltning.

Med anledning av ovanstående föreslår utskottet avslag på motionen.

Uppsala den 5 oktober 2023

E 2023:4

På ekonomiutskottets vägnar

Cecilia Rogne, ordförande

Liselotte Ågren, sekreterare

Beslutande: Cecilia Rogne, ordförande, Mats Ludvigsson, Inger Wahlman, Birger Wernersson, Pernilla Edman, Marie Wojidkow, Victor Backström, Magnus Ek, Bengt Kjellgren, David Lång, Anders Lundberg, Jenny Nilsson, Leif Nordlander, Marcus Romedahl och Åke Marcusson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Patrik Linde, Hilka Andersson, Annika Nyman, Christina Södling, Jan-Hugo Nihlén, David Liljedal, Suzanne Fredborg, Gunilla Eldebro, Agneta Ahlblom, Mats Johannesson och Bertil Olsson.

Biskop Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.